

Asia: VN/1453/2025

Lausuntopyyntö pitkän aikavälin ilmastosuunnitelman luonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan taho

Muu taho

Mikäli vastasit "muu taho", voit tarkentaa vastaustasi tässä

Sosiaali- ja terveysalan järjestö

LAUSUNTO

-

Mikäli vastasit yhtyväsi toisen tahon lausuntoon, täsmennä mistä tahosta on kyse

-

1) Huomioita pitkän aikavälin ilmastosuunnitelman taustalla olevista vaihtoehtoisista skenaarioista (suunnitelman luku 2)

Kiitämme mahdollisuudesta antaa lausunto pitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta ja tuoda esiin Hengityслиiton näkemykset.

Skenaarioiden välillä on vaihtelua yhteiskunnallisessa arvopohjassa sekä päästö- ja nielukehityksessä. Kuten suunnitelmassa on todettu, on skenaariot äärilaitojen esimerkkejä. Hengityслиitto edistää toimissaan terveyttä, mutta skenaarioiden terveysvaikutuksia on hankala arvioida, koska tällaista virallista vaikutusarviota ei ole tehty. Suoraviivaisesti todettuna "ympäristö edellä" ja "yhteiskunta edellä" skenaariot huomioivat kuitenkin ihmisten hyvinvoinnin ja myös globaalit tarpeet, mutta vaativat suuria yhteiskunnallisia muutoksia talousjärjestelmässä sekä esimerkiksi kulutustottumuksissa. "Markkinat edellä" skenaario perustuu vahvasti teknisiin hiilinieluihin, mikä ei vaatisi niin suuria muutoksia yhteiskunnan toimintaan ja voi siksi tuntua helpolta ratkaisulta. Teknisiin hiilinieluihin kuitenkin liittyy suuria epävarmuuksia. "Suomi edellä" skenaariossa painottuu huoltovarmuus ja puolustuskyky, jotka ovat tärkeitä näkökulmia, mutta ääriesimerkkinä vain Suomeen keskittyminen vaikuttaa globalisaation kieltämiseltä.

Skenaariosta riippumatta Suomi tarvitsee hyvinvoivia ja toimintakykyisiä kansalaisia skenaarioiden toimia toteuttamaan. Hengitysliitto katsoo, että terveysvaikutukset on tuotava mukaan näihin suunnitelmiin, jotta niiden mukaista toivottavaa tulevaa maailmaa on mahdollista arvioida paremmin.

Hiilineutraalisuus saavutetaan ainoastaan ”ympäristö edellä” skenaariossa, jonka esittelytekstissä todetaan kestävä kehityksen ja ilmastotavoitteiden saavuttamisen vaativan laaja-alaista muutosta politiikassa, taloudessa, yhteiskunnassa, teknologiassa ja arvoissa. Skenaariossa EU:n ja Suomen rooli ilmastojohtajina on vahva, mutta onnistuminen edellyttää oikeudenmukaisuutta, vahvaa regulaatiota ja yhteiskunnallista hyväksyntää. Haasteina ovat talouden ja turvallisuuden epävarmuudet sekä globaalit jännitteet, mutta mahdollisuuksia luovat innovaatiot, kiertotalous ja arvopohjan muutos. Hengitysliitto katsoo, että edellä kuvatun maailman vaatimukset ja haasteet ovat niitä, joissa Suomen on ilmastomuutoksen näkökulmasta joka tapauksessa toimittava. Niille ei ole ihmisten terveyden ja toimintakyvyn ylläpidon näkökulmasta vaihtoehtoisia toimintatapoja.

2) Huomioita toimialakohtaisista etenemisvaihtoehdoista (suunnitelman luku 3)

Liikenne

Liikenteen päästöillä on haitallisia hengitysterveysvaikutuksia. Hengitysliitto suosittelee monihyötyisiä terveyttä ja ilmastoa palvelevia toimenpiteitä, joissa liikennesuoritetta ja yksityisautoilua saadaan vähennettyä sekä kevyttä ja julkista liikennettä lisättyä. Näin tapahtuisi ”Ympäristö edellä” skenaarion toimilla.

Rakentaminen

Skenaarioissa tuodaan esiin kiertotalous ja olemassa olevien rakennusten hyödyntäminen yhdessä uudisrakennusten kanssa. Hengitysliitto katsoo, että rakennusten energiatehokkuuden parantaminen on kannatettavaa ja oikein toteutettuna se voi parantaa sisäilman laatua. Sisäilman laatu tulee aina huomioida rakennusten peruseräparannus- ja energiatehokkuusremonteissa. Hengitysliitto muistuttaa asuntojen lämmityksen suhteen, että puun pienpoltto aiheuttaa merkittäviä pienhiukkaspäästöjä, jotka voivat kulkeutua sisäilmaan ja heikentää sisäilman laatua, erityisesti tiiviisti rakennetuilla alueilla ja rakennuksissa, joissa ilmanvaihto on puutteellinen. Asukkaille on tärkeää tarjota tietoa ja neuvontaa oikeista puunpolttotavoista, joilla voidaan vähentää sekä sisä- että ulkoilman epäpuhtauksia.

Maatalous

Hengitysliitto kannattaa ravitsemussuositusten mukaista ruokavaliota, joka samalla edistää ihmisten ja ilmaston hyvinvointia. ”Ympäristö edellä” ja ”yhteiskunta edellä” skenaarioissa palkokasvien ja kasvien lisääntyneen käyttöön lihatuotteiden sijaan vaikuttaa suotuisasti ihmisten terveyteen sekä vähentää päästöjä.

Sopeutuminen

Hengityслиitto on samaa mieltä suunnitelman toteamuksen kanssa, että hillintätoimien lisäksi ilmastomuutokseen sopeutumista tulee vahvistaa kaikilla sektoreilla ja hallinnon tasoilla. Suunnitelman taustalaskelmiin ei ole nyt pystytty sisällyttämään sopeutumisen toimia, mikä Hengityслиiton näkökulmasta heikentää ihmisten terveyden, toimintakyvyn ja taloudellisen toiminnan arviointia osana pitkän aikavälin ilmastosuunnittelua. Suunnitelmassa ei listata sopeutumistoimia tai niiden mahdollisia kustannuksia, vaan viitataan Kansalliseen ilmastomuutokseen sopeutumisen suunnitelmaan (KISS2030).

Erillisen sopeutumisen suunnitelman lisäksi myös pitkän aikavälin ilmastopoliittisessa suunnitelmassa tulee tuoda esimerkkejä sopeutumisen näkökulmista ja toimimattomuuden kustannuksista, ettei hillintä ja sopeutuminen jää toisistaan erillisiksi asioiksi omiin suunnitelmiinsa. Hengityслиitto näkee, että neljän skenaarion arvioiminen terveystaloudellisesti on vielä tarpeen ja etenkin sen mukaan, mitä jää kussakin skenaariossa tekemättä tai jos nykyinen toiminta pysyy yllä muuttumattomana.

3) Huomioita kasvihuonekaasupäästöjä vähentävien ja nieluja vahvistavien menetelmien kehitysnäkymistä (suunnitelman luku 4)

Hengityслиitto kannustaa rakenteelliseen kiertotaloustoimenpiteiden käyttöönottoon niin, että yhteiskunnassa on tarjolla yrityksille ja kuluttajille taloudellisesti kannattavia huolto- ja korjauspalveluita. On ilmaston ja ihmisten etu, kun tarvittavien tavaroiden ja esimerkiksi kodinkoneiden käyttöikä pitenee sekä korjausominaisuudet paranevat.

Hengityслиitto katsoo, että digitalisaation, tekoälyn ja älykkäiden järjestelmien käyttö on suotuisaa silloin, kun ne palvelevat esimerkiksi ilmastomuutoksen hillintää tai tehostavat siihen sopeutumista, parantavat energiatehokkuutta tai esimerkiksi helpottavat sairaanhoidon prosesseja, jolloin ihmiset pääsevät aikaisemmassa vaiheessa oikeanlaiseen hoitoon. On kuitenkin muistettava, että yhteiskunnassa on ihmisiä, jotka eivät ole digitalisaation piirissä. Lisäksi digitalisaatio aiheuttaa kasvihuonekaasupäästöjä.

Suomen ilmastopoliitiikka nojaa luonnon hiilinieluihin, jotka samalla edistävät terveyttä mahdollistaen ihmisille metsän terveyshyödyistä nauttimisen. Hengityслиitto näkee hiilineutraalisuustavoitteesta kiinni pitämisen päästöjen vähentämisen ja luonnon hiilinielujen avulla ensisijaiseksi. Teknisten hiilinielujen kehittyessä, ne voivat olla lisä hiilinegatiivisuuteen pääsemiseksi. Toistaiseksi niihin liittyy kuitenkin niin paljon epävarmuuksia, ettei niiden varaan voida ilmastopoliitiikkaa tehdä.

Liikenteen sähköistäminen on fossiilisten päästöjen ja hengitysterveyden näkökulmasta kannatettava toimi, mutta toistaiseksi se ei ole sähköautojen korkeiden hintojen (verrattuna polttomoottoriautoihin) vuoksi vielä monen kansalaisen realistinen valinta.

Suunnitelmassa todetaan, että ruokavaliomuutos kasvispainotteisempaan suuntaan voi muuttaa maatalouden tuotantoa ja maankäyttöä vähempipäästöiseen suuntaan. Ja jatketaan, että ”vähentävätkö kuluttajat kotieläintuotteiden kulutusta, riippuu kuluttajien maku- ja ruokailutottumusten kehittymisestä.” Hengitysliitto näkee, että kuluttajien maku- ja ruokailutottumuksia voidaan myös ohjata terveelliseen ja ilmastoystävälliseen suuntaan esimerkiksi julkisella ruokapalvelutarjonnalla sekä verotuksella.

4) Puuttuuko suunnitelmassa kuvattujen kasvihuonekaasupäästöjä vähentävien ja nieluja vahvistavien menetelmien joukosta joku keskeinen menetelmä (suunnitelman luku 4)?

-

5) Muita huomioita pitkänaikavälin ilmastosuunnitelman luonnoksesta

Vaikka pitkän aikavälin ilmastosuunnitelma ei ole poliittinen linjaus on Hengitysliitto huolissaan suunnitelman taustalla olevien raporttien tuloksista, jotka osoittavat, että nykyisillä politiikkatoimilla ei olla pääsemässä pitkän aikavälin päästövähennystavoitteisiin eikä hiilineutraalisuuteen ja -negatiivisuuteen vuoden 2035 jälkeen.

Hengitysliitto edistää hengitysterveyttä ja hengityssairautta sairastavien hyvää elämää. Ihmisen toiminnan aiheuttamilla kasvihuonekaasupäästöillä on merkittävä vaikutus sekä ilmastoon että ihmisten terveyteen. Ihminen on osa luontoa eikä näitä kahta voi erottaa. Kun ilmastolla menee huonosti, niin menee myös ihmisellä. Ilmastonmuutos näkyy jo nyt suomalaisten elämässä ja aiheuttaa terveyshaittoja etenkin pitkäaikaissairaille ja iäkkäille.

Keskilämpötilan nousu tuo Suomeen uusia taudinaiheuttajia ja lisää esimerkiksi siitepölyallergioita. Talvella lähellä nollaa olevat kelit lisäävät liukastumistapaturmia ja hiekoituksen tarvetta, joka leviää katupölynä, jolla on taas haitallisia hengitysterveysvaikutuksia. Sään ääri-ilmiöillä, kuten pitkittyneillä helteillä, myrskyillä ja tulvilla on vaikutusta sekä rakennettuun ympäristöön että ihmisten terveyteen.

Ilmastonmuutos lisää suorasti ja epäsuorasti ihmisten oireita ja sairastavuutta, lääkityksen tarvetta, terveyspalveluiden käyttöä sekä ennen aikaista kuolleisuutta. Mikäli päästövähennystavoitteisiin ja hiilineutraalisuuteen ei päästä, kasvavat terveys- ja sairaanhoitopalveluiden kustannukset sekä inhimilliset kärsimykset.

Kestävän kehityksen ajatuksen mukaisesti ihmiskunnan on toimittava maapallolla luonnon kantokyvyn rajoissa. Ekologinen katto, mutta myös sosiaalinen perusta on otettava huomioon kaikessa toiminnassa. Hengityслиitto näkee, että pitkän aikavälin ilmastosuunnitelman skenaarioiden parhaita paloja yhdistelemällä niin, että perustana on ”Ympäristö ensin” skenaario, voidaan luoda toivoa herättävä tulevaisuus kaikille, myös pitkäaikaissairautta sairastaville, iäkkäille sekä lapsille ja nuorille.

Mäki Sari
Hengityслиitto ry